

Paa egen Erfaring grundet Anviisning til Trædyrkning.

af

S. Hoff,

Sognepræst til Bive, Dve og Balsgaard i Aalborg Amt.

(Tilregnet det kongelige Landhuusholdnings-Selskab.)

I den Formening, at mange, forudsat, at de ikke ere Plan-
teurer af Profession, kunne have Nytte af at kende og følge
de Forskrifter, som gives i denne Anviisning, udsender jeg her
blandt det danske Publicum og lader den prøve, hvilken Stjæbne
der venter den.

Lange var det mit Ønske, at meddele en Anviisning, som
denne; men jeg opfattede det og er nu saare glad ved at jeg
gjorde det; thi nu kan det neppe kaldes Ubeskedenhed, at jeg,
efter saamange Aars Forløb, offentliggjør mine Erfaringer,
især da jeg mærker at Andre, der have høiere Evne og Kald
end jeg, holde sig tilbage. Den Breidelse, at jeg med Travl-
hed og Ubesindighed har villet trænge mig frem foran de Ældre
og Kyndigere, vil nu ikke med Føie kunne gjøres mig. Frem-
deles lærer Mennesket saalange han lever; ogsaa jeg er nu
ved flere gjentagne Forsøg i den Gjenstand, hvorom Taler er,
paa det inderligste bleven overbeviist om Rigtigheden af hvad
jeg her har foredraget, og har daglig vundet i Indsigt og
moden Overbeviisning. Og endelig har en hertillands forhen
ukjendt Sands for denne ligesaa hædrende, som lønnende Syssel
begyndt at udbrede sig, ikke alene i disse Egne, men som jeg
hører og selv har bemærket, overalt i vort kjære Fædreland.
Veien er altsaa banet for dette Skrift, og jeg haaber, det vil
komme i rette Tid.

Denne Anviisning er ene en Frugt af egen Granskning
og Erfaring, og jeg har, naar undtages to Steder, hvor jeg
har anført min Hjemmel, ikke laant det Allerubetydeligste af
hvad jeg har læst, seet eller hørt andetsteds. Og selv disse to
Steder havde jeg gjerne udeladt, — thi jeg vilde kun give mit
Eget, — havde jeg ikke fundet, at begge Steder indeholdt Vink,
som det aldrig vil fortryde Noget at mærke og følge, og som

jeg vilde have givet meget til forud at have kjendt. Vink, som jeg nu selv, besvære, ingen Nytte kan have af, da jeg nu kan siges at have afplantet. — Derfor indeholder Skriftet kun en troe Meddelelse af de Fremgangsmaader, her ere fulgte, og det Resultat hver af dem har givet. Og har det lykkedes mig, som har maattet arbejde mig frem i Afl og Flyvesand, at kunne fremdrive Træer, som de jeg har at fremvise, hvad vil da ikke kunne lykkes Andre, som have en bedre Jordbund at beplante.

Uforføden Vidtsøftighed har jeg bestræbt mig for saameget som muligt at undgaac. Skulde det synes som om jeg paa enkelte Steder har glemt dette mit Forsæt, da er det fordi jeg troede at Sagens Vigtighed ikke tillod mig at fatte mig kortere.

Jeg dristede mig til at tilegne det kongelige Landhuusholdnings-Selskab denne Anviisning, deels fordi jeg i min Stilling sauner al anden Leilighed til at vise, hvor høilig jeg agter og ærer et Selskab, som saa ivrigt og vedvarende, ofte vist endog under ikke ganske blide Conjunctioner, bestræber sig for at have den danske Bonde til et høiere Standpunct, og som saa utrættet og med saamegen Sindighed vedbliver at indlede Planer, der ville gavne denne og kommende Slægter; deels ogsaa for offentlig at vise, med hvilke Følelser jeg har anseet de flere Prøver, det høie Selskab har givet mig paa sin Agtelse og Yndest.

Med skyldig Krefrygt og allerærbødigt Taksigelse bør jeg ogsaa her erindre det kongelige Rentekammer, som ved at forunde mig, næsten hvert Aar i et Tidrum af omtrent 12, Frøe og Planter, saa ædelmøbigen har understøttet mine Foretagender, og saa virksomt bidraget til at mine Bestræbelser have faaet et saa heldigt Udfald. Stedsse skal jeg bevare hjer mig af bemeldte høie Collegio beviist Gunst i et erkjendtligt Hjerte, og stræbe at vise Frugt deraf i Gjerning.

At saaledes dette mit Skrift maa finde villig Modtagelse og Raansomme Dommere og hos Menigmand udbrede sand Nytte, ønsker og haaber jeg. Og i dette glade Haab anbefaler sig ærbødigt

Serfatteren.

Den, som vil plante, maa have disse 6 Ting fornemmelig for Die: 1) Hegn, 2) Læ, 3) Jordens Behandling, 4) Planter, 5) Planternes eller Trærnes videre Røgt og Tilsyn.

1. H e g n

er undertiden vanskeligt nok at tilveiebringe, forbi det paa flere Steder mangler paa velskikkede Materialier. Steen- og Jorddiger er det almindeligste.

Steen-diger ere særdeles meget at anbefale, forbi de, naar de ere rigtigt satte, vare fra *Øst* til *Øst*, og forbi Marken derved befries fra Steen, der ikke alene vanzire, men og i mere end een Henseende skade Jordbruget.

Jorddiger kunne paa de fleste Steder tilveiebringes med mindre Arbeide og Bekostning. Vel synes de kun at være Døgnværk, der ofte ikke engang staaer til Arbeiderne ere betalte; dog, ikke alene ynder jeg dem, men har endog af dem ladet flere hundrede Favne opføre. Enhver Mand burde have dem om sin Lodb; foruden den *Siir*, det *Læ*, de afgive, kunne de tjene til at afværge forargelige Disputer og Processer imellem Naboer, idet de angive det rette Markeskjet, hvilket Mange her i Sognet ikke bestemt vide, da Udskiftningskortet er tabt. Kun have man ikke til Hensigt ved disse Diger at ville sikke sig Fred for løsgaaende Kreaturer; thi denne kunne de kun afgive over en feed, leret Bund, hvor Jorden er af en saa fast, bindende Egenskab, at

de i Tidens Længde kunne holde sig, Kiøndt opførte næsten lodrette til 2 Alens Høide. Jeg vilde deskaarsag kun have, at saadanne Diger skulde holde i Høiden paa den udvendige Side $\frac{1}{4}$ og paa den indvendige $\frac{1}{4}$ Alen, derimod i Brede 3 Alen og deres Figur eller Dannelse være omtrent saaledes:*)

I den brede Huk eller Fordybning, som efter denne Figur fremkommer omtrent i Digets Midte, vil den faldende Regn samle sig og kommer det i Hukken eller Renden Plantebe tilgode. Vælges Piiel eller Torn til en saadan Beplantning og Jorden er mager og ringe, da graves en Rende i denne Fordybning og fyldes med god, ubluttret Jord**). Ved denne Medgift vil Plantningen i Tiden vorde yderst frodig.

Diget maa være særdsigt til Plantning for Vintren, at Jorden kan levnes Tid til at sætte eller fastne sig; ellers vil den skarpe Vaarvind trænge sig ind i den løse Jord, berøve den sin Fugtighed, og Planterne døe af Mangel paa tilstrækkelig Væde***). Dette, at den

*) Det iagttages, at hverken den inderste eller yderste Side staaer lodret, men med 3—4 Tommers Fald ind foroven, da Diget ellers ikke vil groe sammen, men let kan udskride.

**) Med eet Læs kan en Længde af mange Favne forbedres.

***) Alle Jorddiger, især de man tænker at beplante, maae graves om Efteraaret, paa den Tid, da Jorden er meget riig paa Fugtighed. Ellers blive de altid lige saa tørre, som ved Opførelsen, og de indvendige og udvendige Sider ville trække det Vand til sig, som skulde falde i Midten. Overmeget dette skaber Planterne, der især i det første

tilberedte Jord ligger en Vinter over, er videre af Vigtighed for ethvert til Plantning eller Besaaening bestemt Areal, for at det kan blive udsat for Frost, Sne, Regn og Solskin, hvilket er gavnligt for de unge Planter.

Viil sættes, som bekjendt, af Stiklinger, der, hvis man ikke er desto rigeligere forsynet, kun behøve at være $\frac{1}{2}$ Alen lange. De affjæres lige og glatte i den nederste Ende, for derfra at kunne skyde lige og friske Rødder; i den øverste derimod fjæres de skræntede, at de ikke skulle raadne af det Vand, som kan blive staaende derpaa. Det er ogsaa godt at vende den affkaarne Side imod Nord, for at hindre Solens tørrende Virkning; thi i ringe Jord, hvor deres Væxt af Naturen mindre begunstiges, behøves kun lidet til at forstyrre den første svage Udviklingsøve. De kunne sættes i $\frac{1}{2}$ Alens Afstand; skulde de groe alle, kan i det andet Aar hver anden borttages.

Er Jorden stenet, eller rettere ikke ganske fri for Steen, maae de, for ikke at saares, sættes med en Plantepind, som ikke maa være spids, men stump i den nederste Ende, og paa Midten maa være forsynet med et lidet, fast Hjul, for at kunne danne Huller af lige ($\frac{1}{2}$ Alens) Dybde og saaledes afværge, at ingen Aabning bliver tilbage under Stiklingen. Plantepindens Dannelse bliver omtrent:

Aar behøve Bæde, for at bringe deres Rødder ned i Jorden, indsees letteligen.

Jorden trykkes derpaa fast om Stiklingerne, ligesom det skeer ved Grønkaalsplanter.

I det tredie eller fjerde Aar, ligesom Plantningen har skudt mere eller mindre frodigt frem, i Begyndelsen af Marts, bør Pilene, dog uden at fløkses eller spaltes, affkappes tæt ved Jorden; ved at staae længere vil Winden, især naar Jorden er svampig eller sandet, tørre deres Rødder; flere af dem gaae efter et Par Aars sygelige Tilværelse ud.

Torn er ogsaa meget at anbefale, ei saameget for dens gode Ved, som for det gode Hegn, Læ og Ziir, den afgiver; dog kan Slaaentornen bruges til eet og andet Gaardsbrug med Fordeel. Kun maa man paa-see, at Rødderne blive bragte til at ligge langs i Renden; at de kunne udbrede sig til Siderne og saaledes siden, ved de ibelige Rødsfud, de saa velvilligen give, udfylde de muligen fremkomne Abninger, hvorved den stedse saa mislige Efterplantning undgaaes. Rødsfudene ville udbrede sig, naar den unge Plantning i det andet Aar affkjæres eller med Forsigtighed affauges ved Jorden.

For ei siden enten at glemme det, eller fattes et dertil passende Sted, maa jeg her anføre en Maade, paa hvilken det lykkedes mig at erholde Planter af Slaaentornen. Nøden gjorde mig opfindsom. Jeg vilde indhegne en Strækning af $11\frac{1}{2}$ Td. Land geometrisk Maal med en Tornhække, men kjendte, som daværende Fremmed og Begynder, intet Sted, hvorfra jeg kunde blive forsynet med de nødvendige Planter. Jeg

optog da med Forsigtighed de langt udløbende Rødder af nogle gamle, ved Stranden staaende Tornbuske; jeg valgte dertil en fugtig Efteraarsdag, og skar strax efter min Hjemkomst Rødderne i Stykker af 5—8 Tommers Længde, hvert forsynet med nogle Siderødder. Jeg lagde disse paa Skraa, ligesom Peberrod, i ovennævnte Kuber, saaledes, at den forreste Ende kom til at rage $\frac{1}{2}$ Tomme op over Jorden, og trykkede endelig denne brav fast til. Paa denne Maade tilveiebragte jeg en Hække, og kan efter 4 Aars Forløb ikke kjende mindste Forskjel paa det, som den blotte Rod, og det, som en tillige medfølgende Stamme har frembragt.

Gran maa paa lette sandige Diger være en ypperlig Plante til at sikke sig Fred for de meest uvane Kreaturer*). Satte smaae i et Jordbige, som det beskrevne, endog i meget slet Jord, ville de være sikkert og frodigt; Afstanden mellem hver Plante bør kun være een Alen; afbrækkes nu i andet eller tredie Aar Hjerteskedet, og Hækken siden ved Sax eller Kniv holdes i Aave og kun tillades at være til en Høide af 2—3 Alen, vil den buske sig og afgive et tætsluttet, uigjennemtrængeligt Bævn.

Denne Hegnsplante har ogsaa, fremfor alle andre mig bekjendte, den Egenkab, at en mulig Nabning, hvilken dog ikke kan fremkomme, naar behørig forsigtig Omgang, som siden skal vises, er brugt, kan ved Efterplantning udfylbes; thi en Gran kan være og arte sig

*) I Sjælland skal der gives tatte Digehækker af Gran.

vel paa en lille Plads, endog under Skygge og Tryk af de tæthosstaaende større Træer, ja endog under det frodigste Ukrudt, der ellers qvæler alt Andet. Vel veed jeg, at Hasselen ogsaa kan groe i Skygge; men den værner ingenslunde for Kreaturerne, uden paa høie Steen- og Leerdiger.

2. Læ

Søger man at forskaffe sig ved Træer, plantede i Udplanten af Anlægget, helst mod Nord og Vest, fra hvilken Kant de skarpeste, hæftigste og hyppigste Vinde komme. Plantes flere Rader i denne Hensigt, kaldes det et Træbælte; men skal det opfylde sin Bestemmelse, udeholde eller idetmindste bryde de ødelæggende Vinde, bør det holde en Brede af 20—25 Alen; ellers vil det, især om Foraaret, da Lovtræerne mangle Blade og altsaa ere aabne og Læ meest kunde behøves, ingenslunde tilstrækkelig lene og værge.

Jorden bør $\frac{1}{2}$ Aar forud kulegraves eller kuleploies, og Træerne sættes efter Snor, i Rader, saaledes, at der bliver 3 Alen mellem hver Rad og hvert Træ, men i Forbind (Quincunx), som det kaldes, omtrent saaledes:

1 R.
2 R.
3 R.

og' saa fremdeles.

Om Kulegravning, Kuleploining og det Øvrige, som bør iagttages ved Udplantning, eftersee man S. 191 og følgende.

De Træer, som jeg har lært at kjende som de haardføreſte, og hvilke jeg vil anbefale til Stormtræer, ere: Aſk, Abeel, canadisk Poppel*), Birk, Ron, Alm, Ahorn, Lærke og Kaſtanie. De ſættes i den her anførte Orden linieviis, ſaaledes, at de forſtævnte komme Diget eller Indhegningen nærmest.

At holde reent med Skuffeljern, og nærmest om Stammen ved Lugning, i de første 2—3 Aar i et ſaa-dant Bælte, er et Arbeide, der taber ſig, ſom Intet, i Sammenligning med det, Træerne ville vinde i frodig og livlig Væxt. Jorden har da, iſær om den forud er kulegravet eller kulepløiet, endog om den henhører til den letteſte og ringeſte Klaſſe, og om end ikke Regn falder i den heddeſte Sommerſtid, beſtandig naturlig Fugtighed, da derimod den, ſom er overløbet med Ukrudt, altid er tør, hvorledes end Veirliget er.

Til yderligere Beviis for hvor gavnligt det er at holde et ungt Anlæg reent, maa jeg anføre, at 6 her ſtaaende canadiske Popler, en Træſort, ſom efter Forſtkyndiges Paaſtand ikke ſkal kunne ret trives her i Landet, ſaaledes ere blevne paſſede, at neppe noget nok ſaa lidet Ukrudt har ladet ſig tilſyne i Nærheden af dem, før det ſtrax blev bortryddet. De holde derfor nu, 2

*) Det betaler ſig kun ſlet at lægge Bind paa Pyramide- og Baſſompoppelen. De ſkyde vel hurtigt, men deres Aelder bliver ei over 16—18 Aar. Det, ſom ſkulde lægge Dage til deres Aar, maatte være at ſtaa frit og ikke have andre lige ſtore Træer i Nærheden; det fordrage de ingenlunde. Alſaa ere de aldeles ubuelige til Skytſtræer.

efter 11—12, 2 efter 9 og 2 efter 8 Aars Forløb i Omkreds ved Jorden 40—50 Tommer, alt efter deres Alder, og de 4 staae dog kun i rød, mager Sandbund, og da jeg udplantede dem, var deres Stamme ikke tykkere end en maadelig tyk Spadsereestok; da derimod de, der vare af lige Alder med disse og stode i bedre Jord, men som jeg, vel at mærke, ikke lod luge eller skuffe om, i Almindelighed kun have naaet en god Arms Tykkelse. Dgsaa paa Træer har Reenlighed en veldædig Indflydelse; derfor vasker, børster og pudser jeg alle mine Frugttræer og saa mange vilde Træer, som jeg kan overkomme, og finder, at det svarer god Regning.

Men ligesom Hegn kan undværes, hvor man har skaffet sig Fred, saaledes behøves ei heller Vælte, naar man forud er øvet i Taalmodighed, og ikke vil, at en Plantage skal forlyste Diet i det første og andet Aar, men lader den opstaae af Planter, der kun have en Høide af 2—3 Tommer over Jorden, og sætter disse i Huller af lige Dybde. Thi ligesom et Barn i Ungdommen kan vænnes til en Haardserhed, som vilde knække den Eldre, mere kjælent opdragne, saaledes vil barstet Veir, ødelæggende skarpe Storme, endog fra første Haand, lidet eller intet anfægte de Træer, som fra Ungdommen ere opvorne under Veirets afverlende Indvirkninger, og ingen Beskyttelse eller Forkjælelse have kjendt. Dog, bestemmer man sig for denne Fremgangsmaade, da bør man ikke spare paa Planter, men sætte hele Stykket over, ikke saameget af Frygt for at flere ville gaae ud, men for paa denne Maade, om 2—4 Aar, til høiere

og skarper Steder at erholde haardføre Planter, der aldrig ville mislykkes, især naar de om Efteraaret ere flyttede med Klump,*) da Regn og Snevand ville udfylde de Nabinger, som fremkomme derved, at Hullerne, hvori de sættes, ere større end Klumperne, de medbringe, eller at Klumperne ikke paa alle Steder passe noie nok til de for dem bestemte Huller.

3. Jordens Behandling

vil beroe paa om man bestemmer sig for Saaening eller Plantning. Jeg har, efter den Erfaring, jeg her har haft Leilighed til at gjøre, aldeles ingen Grund til at anbefale den første Maade; thi de Træer, som her ere opkomne af Frøe og bleve staaende hvor de voxte, uden at flyttes, have efter 10 Aars Forløb kun naaet en Høide af $\frac{1}{2}$ Alen, da derimod 1 Aars yngre af samme Sort, opbragne i Planteskolen og derpaa udplantede i samme Jord, tæt hos hine, nu ere 7—9 Alen i Længde.***) Da dette nu ikke er Tilfældet med Enkelte, men med flere Snese, rettere Alle, kan og bør jeg ikke, uden hvis særdeles Omstændigheder skulde tale derfor, tilraade nogen at anlægge en Plantage ved blot Saaening. Ved første Diekast skulde det vel synes, som om man ad en gjennere Wei maatte naae Maalet, da

*) Klump kaldes den Jord, som efter forsigtig Opgravning sætter sig og holder sig fast om et Træs Rod.

***) Tvivler Nogen, da kan jeg ogsaa her bevise min Paastand ved Exempler.

Planterne ved Omflytningen lide endeel og i det mindste for et Aar forstyrres i Værten; men saamegen Medhold denne Sætning synes at finde i Theorien, saaliden har den i Praxis. — Grunden til dette Paradox troer jeg at kunne søges i:

a) at Lugning ved Ubsaaening, som i Almindelighed falder i det Store, formedelst sin Uoverkommelighed ikke kan foretages, i det mindste ikke tilbørligen, hvorfor Ukrudtet ikke alene vil standse Planterne i deres Væxt, *) men ogsaa gjøre dem kjælne og svage til at modstaae Luftens og Veirligets ublide Indvirkninger.

b) at Jordsmønnet i det til Plantage bestemte Areal i Almindelighed er og, naar ikke andre specielle Aarsager tale for det Modsatte, bør være af saa slet Beskaffenhed, at Kornavl der ikke lønner sig, og slet i Sammenligning med det bedre, som kan have i en Planteskole, som bør anlægges i meget god Havejord. Det er min uforgribelige Mening, at kun den Plante kan blive forsynet med kraftfulde Organer, der i sin første Tilværelsesgrad, eller sine første 2 Aar, kan faae tilstrækkelig Næring af den Jord, der omgiver den; mangler den derimod fuld Underholdning i sin Ungdom, vil den enten blive forknyttet i Værten for stedse, eller idetmindste seent forvinde den stiftmoderlige Behandling, den eengang nød.

Er nu disse to Grunde rigtige, hvorpaa jeg ingen

*) Idet at Ukrudtet deels undertrykker dem, deels, hvad værre er, idrækker af Jorden næsten al Fugtighed.

Karsag har til at tvivle, saa sees og skjønnes det, at Saaening ikke bør foretrækkes Plantning; thi eet af disse to Tilfælde maa finde Sted: enten er Jorden god, og da qvæler Ukrudt de spæde Planter, eller seengjør deres Væxt, og berøver dem den Fugtighed de behøve; eller: den maa være slet, og da ville de opkommende Planter ikke finde tilstrækkelig Næring til at slaae kraftfulde Rødder, og som Følge deraf erholde de en sygelig Natur.

Vel kunde indvendes, at endnu et tredje Alternativ kunde finde Sted, nemlig at Jorden kunde være middelsmaadig. Jeg svarer: Ukrudt groer ogsaa der, groer allesteds, hvor Jorden ikke er reent Flyvesand, *) og mere frodigt, (især i frugtbar Jord, som ovenfor er sagt) end de unge Planter kunne fordrage.

Forudsættes det desuden, som afgjort, at en Jord, naar den ikke er leret eller siid — og den passer sig jo ikke til Naaletræer — kun ved idelig, daglig, stærk Vanding **) kan holdes i saa naturlig fugtig Stand, som de spæde Planter behøve, naar de ere overløbne med Græs og Ukrudt, men at derimod et Jordsmon, som er kulegravet eller gravet før Vinteren eller og i Foraaret i dunkelt Veir, og strax bygtig sammentraadt, beholder sin Fugtighed endog i langvarig stræng Tørke,

*) Og i Flyvesand fremstod neppe nogensinde noget Anlæg ved blot at udsaae Frøe.

**) Jeg forkaster al Vanding, hvorfor jeg siden skal sege at give Grund.

vel at mærke, naar det holdes reent; saa sees alene heraf, hvormeget det bør foretrækkes, at opelske Planterne i Beed og siden ubplante dem paa deres Blivested; thi nogle (10—15) Bede kunne lettere holdes rene end ligesaamange Tønder Land. Den her fremsatte Eetnings Rigtighed forudsat, vil jeg vise flere, her brugte, Maader at behandle Jorden forud paa og gjøre den skikket til med Held at fremdrive Planter.

Den første, vel letteste, men tillige ringeste er: a) at grave Huller. Bruges den, da maae Hullerne holde i Gjennemsnit og Dybde $\frac{3}{4}$ Alen; Afstanden mellem dem kan være $1\frac{1}{2}$ Alen. Naar det første Hul er gravet, tages Grønsværen af det næste, der graves, og kastes i det første, saaledes at Græssiden kommer til at ligge nedvendt, saa ordentligt som muligt.*) Nu vedblives med at grave og med at fylde det første Hul, men dog ikke til Randen. De tre sidste Spadesulde lægges ved Siden af det sidste Hul, hvorved det første Hul, der ikke faaer dem, erholder en Fordybning, hvori Regn og andet Væde vil samle sig i Midten, og ene komme Planten tilgode. Derved beredes tillige denne et lille Værn mod Blæst i Forstningen, da det meest kan behøves; dog maa Fordybningen ikke være større end den, som kan fremkomme ved at Hullet mistede omhandlede 3 Spadesulde Jord, da ellers Ukrudtet, der voxer uden om Hullet og paa dets Omkreds eller Rand, kan skade, især visse Træsarter, f. Ex. Fyr, naar Plan-

*) Nøtten viser Side 196.

ten staaer alt for lavt. Nu vedblives saaledes med ethvert Hul indtil det bestemte Areal er færdigt. Det erindres, at Graveren maa tilsidst ved ethvert Hul udjevne den øverste Jord, der gjerne vil opspidse sig, idetmindste ligge ujevnt; den derved fremkomne Top befinder sig som oftest i Midten af Hullet, hvor Planten skal staae, og skaber den ved at isolere den alt for meget fra den Jord, som omgiver den, og udsætte den for Tørke, saa at den faldende Regn ikke ganske kommer den tilgode. Stykket ligger da Vinteren over, men ikke længere, og kan da beplantes.

Bestemmer man sig for denne Maade, da er det til megen Gavn forud at have tilberedt Jorden ved Bøghvede eller anden efter Jordens Beskaffenhed passende Sæd, og det vil yderligere lønne sig, forud dertil at have gjødsket.

b) At kulegrave. Dette kan skee paa trende Maader: rendeviis, eller hele Arealen med Spade eller med Plov.

1) Kulegravning i Rønder. Jeg har brugt denne Fremgangsmaade og beklager, at jeg ikke forhen kjendte den saa nøie som nu; jeg havde da sparet næsten $\frac{1}{3}$ Umage og Tid. Jeg kan efter 8—10 Aars Forløb ikke see nogen synderlig Forskiel paa de i rendeviis kulegravet Jord fremvorne Træer og dem, hvor hele Arealen var reolet.

Ved Kulegravning i Rønder er Fremgangsmaaden denne: Med Snor affikkes en Rønde af 10—20 Alens Længde, efter Behag, og 1 Alens Brede. Der be-

gyndes i Enden af Linien med at kaste en Grav, der som Følge bliver 1 Al. bred; i Længde $1\frac{1}{2}$ og i Dybde $\frac{1}{4}$ Alen. Det paa sees strængt, at der graves lige ned, saa at Siderne blive lige opstaaende, og at Graven i Bunden holder samme Vidde og Brede, som foroven. *) Det Opkastede af første Grav lægges til Side og bruges først til at fylde sidste Grav i sidste Rende. Nu begyndes en ny Groft af samme Dimensioner. Grønsværen affikkes ordentlig i firkantede Løv, omtrent $\frac{1}{3}$ Alen brede paa hver Side. Disse lægges derpaa i den første Groft paa Bunden og med det Grønne nedvendt, jo ordentligere jo bedre; derpaa kommes Jord, saalænge indtil den atter fremkomne Grav er i Alt af samme cubiske Indhold og Dannelsse, som den første, hvilket et Maal, Graveren altid maa have hos sig, vil kunne ubvise. **) Nu fortfares saaledes indtil man naaer Enden paa Renden eller Linien. Man affikker nu en ny Rende, parallel løbende med den første, af lige Brede med den, og i $1\frac{1}{2}$ til 2 Alens Afstand derfra. Naar man da begynder denne ny Rende ved samme Ende, den første ophørte, tages den Jord, som opkastes af den

*) Renderne bør løbe enten fra Nord til Syd, eller bedre NNO til SSO for at afværge at de fatale Nordvest- og vestlige Vinde i Liden skulle komme ind og bestryge Linierne.

**) Da Herren ikke altid kan være tilstede hos Arbeiderne, kan han ved hist og her at nedstikke en Pind, der maa være noget spids i nederste Ende, let overbevise sig om deres Trofald.

første Grøft i denne Linie, og kommes i den sidste Grøft i første Linie, som forblev aaben — og saaledes vedblives indtil man er færdig med hele det bestemte Stykke. Ogsaa her maa det agtes, at Graveren ved hver tilbækket Grav jevner det øverste Jordlag, der, som forhen er bemærket, ellers vil blive spids og skade Planten.

2) Hele Arealets Rølegravning. Det er et temmeligt møisommeligt Arbejde; men bestemmer man sig derfor, da finder alene den Forskjel Sted mellem Rende- og Total-Rølegravning, at Graven eller Renden, der kastes, i sidste Tilfælde har vel samme Brede og Dybde, men bliver lige saa lang, som hele det bestemte Stykke. Naar første Grøft er færdig, afstikkes Græstørvene for en anden ligestor, og kommes med Græsset nedvendt, i første Grøft — derpaa Jord, alt ligesom ved Rølegravning i Render er viist. Naar hele Stykket paa denne Maade er gennemgaaet, tages først Tørvene og siden Jorden af første Grøft, og med den fyldes, paa bekkrevne Maade, den sidste. Men, af alle mig bekjendte Maader, til forud at behandle Jorden for Plantning, er:

3) Røleploining den hurtigste og letteste, mindst bekostelige og sikreste, hvor intet Bedrageri kan finde Sted, da Arbejdet stæer maskinmæssigt, og maa blive overalt ligegodt, hvilket ikke uden største Urlighed fra Arbeidernes og Ugtsomhed fra Herrens eller Høsbondens Side kan finde Sted ved Rølegravning.

Røleploining kan iværksættes allesteds, naar ikke uovervindelige Hindringer ere tilstede, s. Ex. store Stene

og Ahl. I første Fald maa man finde sig i, at et Langjern, Skjære eller en Hammel springer, og være glad at man slap saa vel. Er der Ahl i den Dybde, man agter sig i, maa den gjennembrydes med Spade, vel og ofte med Staalstænger, da ingen Trærod mægter at gjennemtrænge den; *) eller og maa der til flige Pletter vælges Træsorter, som ingen Pælrod have, eller, hvor Ahlen ligger i meget ringe Dybde, saadanne, hvis Rødder ikke gaae dybt, og bedst kunne taale den Modstand, de forneden finde. Til disse har jeg Grund til at regne Abeelen og Hæsfelen.

Til Kulepløining bruges fortrinlig den amerikanske eller saakaldte freebornske Plov, forspændt med to Heste. Er Grønsværen stiv eller fyldt med Dvækker, maae de tvende første Furer paa hver Side af den Ager**), der begyndes, pløies med en almindelig Fældeplov; thi den amerikanske Plov kan ikke godt pløie første Fure i stærk, senet Grønjord. Jorden af disse tvende Furer føres

*) Ahlen er langt fra ikke saa flæt en Jordart, som den er udstræget for; gjennembrydes og bringes den — var det kun for een Vinter. — i Forbindelse med Luften, da opløses den og giver en Jord, hvor Træer finde god Næring og herlig Beskyttelse for indfaldende Tørke. Jeg har paa flige ugunstige Steder Lærker, Gran, Fyr, Kastanier og Aft, som jeg regner til de frodigste jeg eier.

**) Stykket, der agtes behandlet paa denne Maade, afdeles i meer end almindelig brede Agre, da Begyndelsen i en ny Ager er det vanskeligste, og Ageren fastes altid ud, som det i daglig Tale kaldes; thi da vil efter Kulepløining kun een aaben Fure, nemlig i Midten, blive i hver Ager.

bort, for ikke siden at danne en Forhøining, der vanzicer og skader Arbeidet, da Ruleploven ikke kan bringe Jorden i den Hoide og dække tilbørligen. Nu kommer den amerikanske Plov trende Gange i denne Fure, og da vil Ploven lægge Grønsværen net og ordentligt med Grønsiden nedvendt i Bunden af første Fure, og anden og tredie Fures Jord vil ganske dække den første.

Det var godt, om den amerikanske Plov til dette Brug var foran forsynet med et lille Hjul, for at den kunde gaae stadig, lige dybt — hvilket Styreeren ikke under dette Slags Pløining, der maa gaae i strygende Fart, kan passe. Jeg siger "strygende Fart;" thi Jorden skal kastes op ved 3de Furer i 1 Alens Dybde. Gaaer nu Ploven rask, hænger den opkastede Jord sammen, da den er sammenpresset af Muldpladen og den faste Udside, og skyder sig i sammenhængende, krum Bugtning frem af Dybden og brækkes ikke før den har naaet sit Maal. Gaaer Ploven derimod i jevn, almindelig Gang, brækkes Furen for tidlig, og Jorden skyder Ploven op, saa den ikke naaer den bestemte Dybde.

Efter Rulepløining behøver Jorden ikke at jevnes ved Harve, Rive eller andet Redskab, hvilket Vintervand og Blæst uden anden Medvirkning vil gjøre. Det er endog til Nytte, at Furen staaer, da derved erholdes de Fordele, at Snor ikke behøves til at sætte Planterne efter, at disse derved faae en liden Jorddybning til at staae i, der kan opfange Regn og Sneevand og som kan yde dem lidt Læ strax efter at de have forladt den lune Planteskole.

Da jeg føler mig forpligtet til at give Grund for Alt hvad jeg foredrager, vil jeg ogsaa angive de Fordele, Rulegravningen medfører.

Rulegravning og Ruelepløining have følgende Goder hos sig:

a) at det før nederste Jordlag, der laae 1 Alen dybt og følgelig aldrig har været i Berørelse med Luften — og altsaa intet Ukrudtsfrø til ny Sæd har i sig — paa denne Maade nu kommer øverst, og altsaa efterlader Jorden reen.

b) at det øverste Jordlag, der altid har, hvor ringe Jorden end er, Plantestof i sig, naar passende Træsorter vælges, derved kommer nederst og meddeleer Plantens Rodder Vegetationskraft. Det Ukrudtsfrø og de Dvækker, det øverste Jordlag indeholdt, blive nu kvalte for stedse og bragte i Forraadnelse, og saaledes omfisktede fra Fjende til Ven af Culturen.

4. Planter,

kunne tages fra Skove, men søges rettest i forud anlagte Planteskoler.

Der kunne i Skove paa mangfoldige Steder gives Pletter, der kunne levere gode og sunde Planter; men da man ved disse ikke har havt Omstændighederne i sin Magt fra deres første Fremspiren og følgelig ikke kunne faae dem behandlede som man vilde, raader jeg den Plantelystne at henvende sig til Planteskolerne. De ere de rette Magaziner, der kunne levere sunde, gode Vare. Men man bør nøie kjende Stedet, hvorfra Planter sø-

ges; thi det er saare tungt at blive skuffet i sine Forsventninger, især naar man forud tilbørlig har tilberedt Jorden, hvilken Planten skulde betroes.

Gaaer Planten ud strax, efter nogle faa Ugers Forløb, da holder jeg Tabet og Uergrelsen for ulige mindre, end om den henstod hvilende i eet eller flere Aar; thi i første Tilfælde kan en sund sættes i den bortgaaendes Sted, og Skaden er oprettet. Er jeg derimod bedraget med Planter, ibet jeg troede og maatte troe Vedkommende, da jeg selv ikke havde Indsigt og Erfarenhed nok til at bedømme deres Godhed, og bestandig nærende det daarlige Haab, at de sygelige Planter med Tiden vilde rette sig, da vil jeg forsilbig angre mit Tab. Jorden, eengang beqvem, er bleven ubeqvem, og der skal begyndes paa Ny, ganske forfra!

Kjendetegnene paa en haabesuld Plante ere: fuldstændig Kob, saavel Dugrodder, som Vælerod, der ikke maae være saarede under Opgravningen; rank, proportioneret Stamme, der ikke maa være for høi eller tynd, men i passende Forhold til Plantens Kob og Alder; ubeskadiget Hjerte; og, dersom Planten er af Naaleslægten, da Grene til alle Sider, fra Toppen til det Sted, hvortil den stod i Jorden. Dog, selv om disse Kjendetegn ere tilstede, kan jeg alligevel, vorde skuffet, naar den, som optager Planterne af Jorden, ei omhyggelig og strax, ja dieblikkelig, har indslaaet de optagne Planter i fugtig Jord. Med utrolig Hurtighed, i ringere end eet Minut, kunne i en skarp Vaarvind de fine Haarrodber fortorres, og alt Haab om i Tiden at see et i

Planten velartet Træ, forsvinde. Derfor være man enten selv, eller have et paalideligt Menneſke tilſtede; og er Planteskolen ſaa langt fraliggende, at dette ikke lader ſig gjøre, da udsætte man ſin Requiſition til Udgangen af October, da Luften i Almindelighed er raa og fugtig.

For altsaa ganſke at sætte ſig ud af Stand til at kunne bedrages, og derimod til enhver Aarſtid og paa den mindſt bekoſtelige Maade at have Planter af rette Alder og Storrelſe, tiltraader jeg, ſelv at anlægge Planteskoler, og om diſſe vil jeg her handle. Men for at møde en mulig Indvending, førſt dette:

Jeg opholder mig meeſt ved at tale om Naaletræer; det ſkeer 1) fordi jeg anſeer deres Dyrkning for den vanſkeeligſte, og fordi jeg i deres Cultur har meeſt Erfaring — hvor jeg mangler denne taler jeg ikke. — 2) fordi Naaletræer kunne groe i den ringeſte Jord, hvor Cereal-Cultur ikke er mulig, iſær paa vore milelange Heber, hvor Kornavl, formedelſt Jordens Skarphed og Fraliggenhed ikke lønner ſig, men, ſom med ringe Bekoſtning, naar kun den rene Billie er tilſtede, kunde gjengives nogen Bærbi. 3) fordi vort Land behøver ſaameget af diſſe Træſorter, men har ſaalibet — rettere Intet!

Planteskoler.

Til diſſe bør vælges god, længe dyrket Jord. Den maa ligge frit for Sol og Luft, men dog, ved et Dige eller en Hække, i Læ for de veſtlige og nordveſtlige Vinde.

Jorden bør for Vinter være gravet dybt, og vel

renset Sommeren forud ved Kaal eller Kartofler. Har det af en eller anden Aarsag ikke været muligt at faae den gravet om Efteraaret, maa dette skee tidligt om Foraaret. Gravningen maa ikke foregaae i Solskin eller tørrende Veir, men paa dunkle Dage, eller Morgen og Aften; thi, taber Jorden først sin Vinterfugtighed, vil der mere Regn til at erstatte den dens Tab, end der paa den Aarets Tid kan ventes. Efter Gravningen rives Jorden jevn og sammentrædes derpaa med Træskoer, i smaa og tætte Trin. Nu rives atter, for at jevne den, og Jorden afdeles i Bede, ikke bredere end 2 Alen, at den Lugende magelig, uden at nedtræde Noget, kan naae Midten af Bedet. Gangen imellem Bedene bør, for ei at befordre disses Løshed i Tiden, ikke være dybere end 2 Tommer. Nu er Jorden i den Stand, at den med Sikkerhed kan betroes Fros eller Sæd.

Planteskoler for

Fyr, Gran og Lærke.

Behandlingen er den samme. Frøet lægges i Vand i 24 Timer; derpaa kommes det i et Gold, Sigte eller Dørslag, for at Vandet kan løbe fra det, at det ikke skal klumpe sig under Saaningen. Nu gjøres flade, 1 Tomme brede, kun $\frac{1}{3}$ Tomme dybe Render, 2 Tommer imellem hver, tværs over Bedet. Disse gjøres lettest og nøiagtigst med en 2 Alens Fjel, som flures frem og tilbage, saalænge til Renden har faaet sin behørig Dybde. I disse Render saaes Frøet brav tykt, især Lærke, ved hvilket følger saameget

Fremmed. Nu strøes nogen fin, letsmulbrende Jord ovenpaa Frøet, uden ganske at dække det. Derpaa vandes Bedet stærkt, dog ikke saa voldsomt, at Vandet bortfylder Frøet eller dets tynde Bedækning. Derefter gives Bedet en 3—4 Tommer tyk, men lige jevn Bedækning af Halm, eller Lyng, og det er færdigt*).

Under den Forudsætning, at den her foreskrevne Omgangsmaade paa det noiaagtigste er fulgt, ville alle Planterne, efter 14 til 20 Dages Forløb, efter Temperaturens Beskaffenhed, være opkomne. Naar de have naaet 1 Tommes Høide, tages Bedækningen bort, og dermed maa ikke tøves; thi ellers forløbe de sig, segne eller falde om, da de ikke kunne bære sig selv, og blive uskikkede til at taale Sol og Vind.

Men nu kan kun den største Narvaagenhed og Omhu redde de spæde Planter fra deres svorne Fjender: Spurbene og Sangfuglene. De unge Planter spire frem med Frostkallerne paa Spidsen; efter dette formeentlige Frø ere disse Fugle meget lystne, og idet de tage det, oprykkles og ødelægges Planterne for stedse, og i kortere Tid end 1 Time kan et heelt Bed blive et Rov for disse graadige Gjæster. Undes dem Tid, ville de ikke levne en eneste Plante.

*) Da Naaeplanter ikke kunne komme op af Jorden uden under stærk Skygge, og de i deres første Tilværelse, som strax skal vises, behøve det omhyggeligste Tilsyn og Bevogtning, indsees let, hvor nødvendigt det er, at de alle komme op paa een Gang; og det kan ikke skee, naar de omhandlede Rønder saavel som Bedækningen ikke ere af lige Dybde og Tykkelse.

De Midler, jeg har brugt til at raade Bod paa et saa forbærbeligt Onde, og det Resultat, hvortil jeg har givet, vil jeg anføre, og overlade det til Enhver at vælge.

1ste Middel. At trække een eller tvende stærke Traade langs Bedet, saaledes at disse, ved Hjælp af nogle Pinde, blive hævede i horizontal Retning $\frac{1}{2}$ Alen over Jorden, og paa disse Traade anbringe for hver $\frac{1}{2}$ Alen Bingsfjeder af Høns eller Vender, hvilke idelig bevæge sig og affrække Fuglene, — kunde være godt nok, men desværre! kun mod de ældre og forsigtigere Fugle. Spurveene have allerede ved den Tid udlagt første Kuld, og disse Unger ere saa gridse paa denne fære Kost og saa lidet frygtfomme, at de endog sætte sig paa Pindene. Dette Onde har jeg, der boer en By saa nær, tilfulde prøvet.

2det Middel. At anlægge Planteskolen paa et langtfraliggende Sted i Marken, fjernet fra By, Huse og Træer; dog var jeg ikke heldig, og det vil gaae flere ligesaa. Jorden der var ikke beqvem og jeg fik kun altfor hyppige Besøg af Lærker og Sangfugle.

3die Middel. Beständig at lade holde Vagt over Bedene, indtil Planterne have overstaaet denne Mislighed, er, naar det samvittighedsfuldt udøves, et saare paalideligt Middel.

4de Middel. At ubspænde over Bedet Garn med fine Nasser, som til Slynderfangst. Garnet maa hæves 4—5 Tommer fra Jorden, ved Pinde med Kløft; hvoraf hist og her anbringes saa mange, at Garnet overalt staaer saa høit, at Fuglene ikke kunne naae de

opkomne Planter. Dette Middel er sikkert; og da slige Garn ikke kunne koste meget at anskaffe, desuden kunne vare i en Mand's Levetid og altid faaes for næsten Intet hos Fisserne, der have kasseret dem, bør jeg tilraade Alle, som ville opelske Naaleplanter, forud at anskaffe sig de fornødne Garn. Naar Frøbladene ere bortfaldne, borttages Garnene.

Hvilke Sorter Naaletræer bør fornemmeligst dyrkes?

Før burde vistnok indrømmes første Rang, men Phalænen (*Phalæna Pini* Linn.) huserer i vore Dage slemt i næsten alle nye Anlæg og tilintetgjør al menneskelig Slid, uden at noget Middel endnu er udfundet til at standse denne Udelæggelse. Dog har jeg ikke sporet en eneste Phalæne her — en Lykke, som Jaa kunne rose sig af. — Fyrren lider ogsaa af et andet Ondt, hvortil jeg endnu ikke har opdaget Ursagen. Omtrænt 50 Stykker, 1 Alen lange, Fyrretræer, alle staaende paa en skarp Plet, fik i Foraaret 1831 mange røde, visne Naale paa deres sydvestlige Side. De gavede vel den paafølgende Sommer nye Naale og svage Skud, men det næste Foraar gik de alle ud. Deres Rødder, Stamme, og nogle Grene mod N. D. vare endnu friske, men Toppen og alle de øvrige Grene uddøde*). Fyrren er heller ikke saa nøisom, at den lader sig skarp Sandjord

*) Skulde maaskee Sneen, som laae noget længere i Foraaret 1831 netop paa denne Plet, have forarsaget dette? Lignende Uheld skal til samme Tid, men i det meget Store, have ramt de Lindenborgske Plantager, 2 Mile herfra.

ene behage, og endelig arbejder den nu og da et heelt Aar forgjæves, da en Hvirvelvind, paa den Tid det unge Skud endnu ikke har udviklet sine Organer fuldkomment, afbryder dette Skud, hvorfor Træet siden bukker sig, bliver en vantreven Purl eller faaer en skjæv Dannelselse og en bugtet Stammé. Ved at plante tæt, saa der kunde være saameget at tiende af, at nogle enkelte Forulykkede ikke kunde savnes, og at anbringe brav mange Lærker til at værges mod Vinden, som og for at tvinge de Mislykkede til at give ranke Skud, kunde denne Hindring maaskee formindskes.

Mod Lærken, hvor yndigt og vppertigt et Træ den end er, har jeg dette at erindre, at den ikke, idetmindste ikke i vore Egne, godt taaler Nattefrost i Mai. Dens unge Skud affrides og bortfryses, hvorved den standses i sin Væxt. Den kommer ikke heller ret frem, eller rettere, gaaer tilsidst ud paa golde, hoitliggende Sandbanker. Men til alle disse her anførte Vanskeligheder kjender

Granen ikke det mindste. Den tager til Takke med en meget karrig Bund, og kan derfor anvendes paa mange Steder, hvor Fyr og Lærker ikke ville trives. Den efterstræbes vel af Harene, der affide sidste Aars Skud, — men at dette just ikke skader saa synnerligt, og at der er Raad derimod, skal siden vises.

Hvad der skulde synes at gjøre det betænkeligt, at betroe løs Sandjord Graner, er at, naar de engang blive noget store, vil Vinden rokke og løsne dem, da de ingen Pælerod have, og Følgen bliver, at de visne

og gaae ub. Men, naar man kun planter tæt, vil det ene Træ, forinden Fare af Binden kan være at befrugte, indflette sine Grene i det andet, og Binden kan da ikke faae Bugt med noget enkelt, men maatte først vælte hele Strækningen. At plante Granen tæt, har ogsaa disse to Fordele:

a) at Træerne, naar de skulle anvendes til Brug i Huusholdningen, ene da blive fri for de Knaster, vi saa nødigt see i vort Tommer og Bord; thi Grenene, der give Knaster, ere forlængst i rette Tid paa den føre Deel af Stammen fortørrede og udgaaede, og den engang stedfundne Knast er gaaet over i reent, skjært Beed.

b) at de, først naar de staae tætte, skyde ret frodigt; thi nu ligesom kappes de om at naae Lyset, uden hvilket ingen Plante kan leve, og de erholde ikke alene af deres udbredte Grene, men og af deres Naboer, Skjerm mod Sol og Vind, der ellers vilde borttørre Dug og Fugtighed fra deres Rødder.

Mere om denne Materie, naar vi komme til at handle om Træernes Røgt og Tilsyn.

Dog er det ingenlunde min Hensigt at ville fra-raade Opelskning af Fyr og Lærke. Jeg indseer meget godt deres store Nytte og Uundværlighed i Landhuusholdningen, og har selv flere Tusinde af dem, hvilke ere min daglige Dienst og Glæde. Men, da jeg forudsætter, at den Jord, som udsees til Plantage, for største Deelen er den ringeste, der haves til en Gaard, vilde jeg gjøre opmærksom paa, at Fyr og Lærke kun bør gives Plads paa de bedre; og de flettere Dele derimod

ganske beplantes med Gran. Tilmed vilde jeg saa nødig at Noget skulde skuffes altfor meget i sine Forventninger — thi jeg veed hvor tungt det er — og det kan Den saa let blive, der ene, eller for største Delen, støtter sit Fremtids Haab til disse tvende Træsorter, der ofte ere saamange Misligheder underkastede.

De Slags Naaletræer, jeg tør anbefale, ere:

a) af Fyr: den skotske og weimuthske. Den sidste knækkes ikke saa lettelig af Vinden, men holder sig derimod boielig og smal i Stammen. Ganske fortjener den neppe den Roes, Burgsdorff tillægger den, da Lønnen deraf ikke er stærkt.

b) af Lærker. Foruden den hængende, der egner sig kun for Lystanlæg, kjender jeg kun den almindelige.

c) af Gran: hvid, rød og Balsom. Alle arte sig her i ringe Jord særdeles vel — dog bør den første fortrinligst vælges.

Fro er mig paa det velvilligste og altid gratis og til rette Tid forundt af det Kongelige Rentekammer.

Uff.

Froet samles i Marts; tages sikkest fra Sydsiden af Træerne*), rives fra hinanden, saa Froet, som hang sammen i Klaser, bliver adskilt og enkelt; det saaes strax, ikke for tyndt, $\frac{1}{2}$ Tomme dybt i Render, hvoraf et Beed, efter Længden, kan holde 4. Froet ligger et

*) Dette er en Regel ved al Fro=Indsamling, da Solen saameget bidrager til Froets fulde Modenhed.

Nar over i Jorden. Vedet holdes reent, indtil Planterne kunne selv holde Ukrudt fra sig.

Ubeel 3: Solvoppet

kan idetmindste ikke hertillands formeres af Fro, men ved de Rodskud, som dette Træ saa villig giver, og denne dets Villighed kan yderligere befordres ved at grave om Efteraaret ved en gammel Ubeel Smaahuller hist og her indtil 2—4—6 Favne fra Stammen, alt efter Træets Alder og Størrelse*). Af disse Huller fremskyde endnu villigere Planter, da de derved sættes i nærmere Berørelse med Luften. Er Jorden i Planteskolen god, af en noget leret, passende bindende Beskaffenhed, og enten i naturlig fugtig Stand, eller ved Kunst bragt dertil, kan Formerelsen ogsaa foregaae ved Stiklinger, naar dertil tages omtrent $\frac{2}{3}$ Deel af sidste og $\frac{1}{3}$ Deel af næstsidste Aars Skud. Er Stiklingens Længde altsaa $\frac{1}{2}$ Alen, bør deraf de 4 Tommer være af næstsidste Aars Skud og det Øvrige af sidste Aars. De sættes som ved Piiil foran er viist; næste Aar ere de plantefærdige.

Hvorvidt denne sidste Formerelsesmaade i Tidens Længde holder Stik, eller om ligesaa sunde og haabefulde Træer derved kunne fremstaae, derom veed jeg intet bestemt, da jeg uheldigviis ikke kan erindre mig Stederne, hvor jeg for 10—12 Aar siden henplantede

*) Allerede i 8de til 10de Aar efter Udplantningen giver en Ubeel en Mængde Rodskud.

de paa denne Maade frembragte Planter, og har, som Folge deraf, ikke forfulgt deres senere Skjæbne; men da alle mine staae i god Væxt, og jeg ikke veed at noget særdeles Uheld har ramt de udplantede Linier, har jeg Grund til at anbefale den, idetmindste til Prøve.

Canadisk Poppel.

Harde jeg skrevet denne Anviisning nogle Aar før, da havde jeg istemt med Mængden, at dette Træ er blandt deres Tal, som ikke bære Frø hos os; men i Foraaret 1832 saae jeg, paa tvende 10 Aars gamle, 12—14 Alen høie og fritstaaende, det tydeligste Tegns paa, at det kan blive muligt. De gave i Mai, ved Bladenes Frembrud, Blomster, hvilke, saavidt jeg i Sikkerheden kunde see, lignede de Ralfer, Ell, Hasel og Pilene om Foraaret vise *).

Canadisk Poppel formeres ved Stiklinger, nedstukne i April eller først i Mai i Plantebede, i 6—8 Tommers Afstand, ganske som ved Piiil er viist. Da jeg, i alt hvad jeg her meddeeler, stadig har Hensyn paa et karrigt Jordsmøn, hvor dette ved Kunst maa fralistes sin

*) Jeg undrer mig ikke over, at intet Tegns til Frøsatning senere hen paa Aaret viste sig, da Træerne ere saa unge og de svage Blomster tilmed bleve forlængst forstyrrede i deres videre Udvikling af de voldsomme Storme, der i den paafølgende Sommer hærgede al Vegetation, og meest Toppen af Træer, som rage saa høit over alle andre, og atdeles ingen Beskrivelse have havt.

ringe Productionsevne, maa jeg her gjøre 3de Bemærkninger:

a) at det er sikkest, naar man ikke tager til Stikling sidste Mars Skud, — hvorved dog maa være idetmindste 3—4 Tommer af næstsidste Mars Skud; thi disse groe næsten alle, — det da er sikkest, gjentager jeg, at Stiklingen har en Længde over Jorden af 1 Alen, da det er uvist om det Stykke, som er taget til Stikling, har af Naturen Evne til at give Skud til Rod og Stamme. Er dette ikke Tilfældet — og det er hændet mig saa ofte — da groe Stiklingerne ikke, hvorfor det er godt at have noget at løbe paa, som man siger.

b) at canadisk Poppel ikke godt kan taale Omflytning af Planteskolen. Sat derimod af Stikling paa dens Blivested, groer den frodigst.

c) at Stiklinger ikke bør sættes før Winter, men kun om Foraaret, og først naar man mærker, at Safterne begynde at gaae i Arbeide; ellers udløbe Safterne, der i Forening med Jorden skulle sætte Stiklingen i Virksomhed. Løver man derimod saalænge muligt, vil strax en Bruskring sætte sig om Randen af nederste Ende, der ikke vil tillade Safternes Udlob.

Birk og Ell.

Behandlingen ved begge er i Eet og Alt den samme. Frøet af Birk indsamles i October, af Ell i Slutningen af November eller først i December. Det saaes om Winteren paa Sneen, der nedbringer den i passende Dybde i Jorden; med Sneen bedækkes den,

for at sættes i Sikkerhed for Fugle, og holdes fri for Ukrud, idetmindste første Sommer*).

Paa en let og sikker Maade er jeg kommet til Birke og Elleplanter, saaledes: jeg lod om Efteraaret opkaste i Kjør eller Mose smaa, parallelobende Diger, $1\frac{1}{2}$ —2 Alen fra hinanden, $\frac{1}{3}$ Alen brede og ligesaa høie, og ovenpaa disse udsaaedes Frøet efter nysnævnte Methode. Disse Linier havde passende Tugtighed, og for tillige at sætte dem i første Sommer, indtil Planterne kunde værges sig selv, i ukrudtsfri Stand, bleve Græstorvene, som Basis, først lagte ned med Græsset nedvendt; ovenpaa disse lagdes der siden opgravet Jord, der ved Stuhakning blev jevnet, for at befordre, at alt Frøet kom til at ligge lige dybt, og for at forhindre, at det ikke af stærk Regn skulde nedskyldes. Jeg fandt denne Maade saa fortrinlig, at jeg med Sikkerhed tør anbefale den.

Ellefrø kan med Lethed indsamles. Jeg brugte at brede Lagener ud paa Jorden, og med en Lægte at slaa Frøet af. Men derimod falder Birkefrøets Indsamling noget besværligere, da Træerne ere saa boielige at de ikke kunne bære et Menneske og Frøet sidder saa yderlig paa Grenene. Jeg tilraader derfor at tilkjøbe sig samme, da 1 Pund kun koster omtrent 16 Skilling. Jeg har ved Hr. Justitsraad, Ridder Evers's Godhed til den

*) For ogsaa at sikre sig, at Frøet ikke tilligemed Sneen skal bortblæse i Sneefog, tilraader jeg, efter Bedækningen at nedtræde de besaaede Linier brav fast.

Priis faaet det, som jeg har forbrugt, og med 1 Pund kan et stort Areal besaaes.

Disse Linier kunne udtyndes — nogle Planter blive staaende til Stamtræer — og levere Planter i det Utallige til andre Steder.

Røn.

Jeg kjender, hvad dets Opelskning af Frø angaaer, intet til dette Træ. De Rønnetræer, jeg har i min Plantage, nedstamme fra de saakaldte Flyverøn — det er Planter, som vore i vore Heder og ere avlede efter det Frø, Kransfuglene paa deres Flugt tabe der. Jeg saaede vel for 15 Aar siden i ploiet Jord en betydelig Deel Bær, men var ikke heldig.

Alm.

Frøet, der ligger i en vinget Kapsel, samles i Juli, udspreedes paa et tørt Loft, hvor der kan gives Træk, i 8 Dage, røres i den Tid daglig med en Rive, saaes derpaa brav tykt og nedhaffes som grovt Havefrø. Naar Jorden holdes fugtig, viser Planten sig om 12—14 Dage, og er, efter $\frac{1}{4}$ Aars Forløb, tjenlig til Udplantning.

Åhorn.

Frøet samles i Slutningen af October, saaes i Tomme dybt i Rønder, ligesom ved Åst er viist. Bødet holdes reent, og om 2 Aar ere Planterne tjenlige til Udplantning. Gamle Åhorn og Alm give næsten hvert Aar Frø i stor Oversflodighed.

Eg.

Froet tages af de Ugern, som af sig selv nedfalde, da disse ere meest modne. Er man sikker for Muus, kan Jorden betroes Sæden for Vinteren; hvis ikke gjemmes den i tort Sand i en Kasse eller Fjerding, hensat i en frostfri Kjælder til Foraaret. Ugern lægges 2 Tommer dybt, i 3 Tommers Afstand.

Bild Kastanie.

De om Efteraaret under Træerne opsamlede ere de bedste, og lægges, ligesom ved Eg er viist, enten For- eller Efteraar; thi ogsaa dem elste Musene. Efter 2 Aars Forlob udplantes de, da ogsaa de have en dybt-gaaende Pælerod. Det er godt at dem, til en Maaned efter deres Fremkomst, gives, ved nedstukne Riis, mod Syd en Skjærm for Solen, da de i deres første Tilværelse elste Skygge.

Bog.

Bogen samles ligesom ved Eg og Kastanie er berørt, lægges paa et skyggefuldt Sted strax efter Indsamlingen, da de komme op for Vinteren og altsaa have godt af at have naaet nogen Førlighed og Styrke til at modstaae den Frost og det barste Veir, der saa snart venter dem. Forovrigt behandles de som Aff. De udplantes med meest Held 3 Aar gamle, men behøve til den Tid deres første Skygge og Skjærm.

Ertræet.

Anfores ogsaa her, saavel for det skønne Syn det giver, især i Blomstringstiden, som for dets overordent-

lig haarde, nyttige Beed. Dets Cultur er denne: Udblød Frøet 2 Dage forud, saae det tidligst muligt om Foraaret i Rønder, af hvilke et Beed kan holde 5, $\frac{1}{4}$ Tomme dybe, og hold det fugtigt indtil Planterne opkomme. 2. Naar gammelt er det plantefærdigt. Herved er at mærke:

a) dette Træ naaer størst mulig Høide naar det ikke omplantes.

Omplantning, dersom den ikke foretages saa tidlig muligt, er vist skadelig for de fleste Træplanter, *) men især for dette, da det derved forsættes i Værten og aldrig naaer den Høide, som det ellers vilde have naaet. Jeg vil tilraade Enhver, som staaer i Begreb med at udføre Skov: **) Have- eller Lyst-Anlæg, at han, medens han endnu har fri Raadighed over sit Areal, anlægger af dette Træ, til Afvevling i Strækningerne eller Parterne, lange lige- eller krumløbende Alleer, de første til Rjorsel, de sidste til Gang eller Spadsering. Den, som ikke før har seet det, kan neppe forestille sig hvilket pragt- og frydefuldt Skue, flige Alleer eller Gange frembyde, især i Juni Maaned.

*) Fordi en dybt og ligenedgaaende Pælrod, som det af Naturen før Opgravningen havde, aldrig kan gjengives naar noget af den første Pælrod under Opgravningen er blevet i Jorden eller saaret, og, som Følge af begge Tilfælde, affaaret eller afspuddet for ikke at sætte Raadenhed eller Kræft; thi efter Afpuddningen forgrener Rodderne sig, og Pælroden ophører.

**) Om Skovanlæg i det Store, s. Gr. af 50—100 Tønder Land, er her ikke Tale.

For at faae en flig Allee tilveiebragt paa den letteste Maade og tillige undgaae den skadelige Omplantning, vilde jeg foreslaae at tilberede Jorden forud, ved at plante Kartofler i 2—3 Alen brede Strimler, i den Linie, hvori Alleen skulde plantes. Efter Optagelsen maatte Jorden om Efteraaret sammentrædes brav fast. *) Tidlig næste Foraar neblægges Bøunnerne i Midten af den cultiverede Strimmel og behandles som foran er viist.

Til yderligere Anbefaling bemærker jeg, at dette Træ vorer meget villigt og hurtigt, er saare noisomt, og giver i 11—12te Aar en betydelig Deel Frø.

b). Dette Træ efterstræbes meget, ligesom Gran, Acacie, Bøg og foræblede unge Frugttræer, af Hærer — dog har jeg ikke bemærket at de afflaae eller afsnave Barken, som ved Frugttræer, men alene afbide Toppen; ei heller sugede de det uden medens det er ungt — de 3—4 første Aar. Til at raade Bod herpaa, har jeg med Held, hvor Fare meest kunde være at befrygte, forsøgt at nedstikke hist og her \times Pinde 1—1½ Alen lange, der vare oversmurt med sammenblandet Fidt og Sod; **) — og Udelæggelsen ophørte aldeles fra den Dag af. Vel ville maaskee de Jagtkyndige smile ved at læse dette, thi ligesom her, er det vel allesteds anta-

*) Ertetræet elsker fast Jord, især i sin første Tilværelse.

**) Næmmere synes det, at besmøre selve Stammen paa de Træer, man ønsker skaanede, men det vil skade ubodeligt, da, foruden anden Ulempe, derved Pori vilde stoppes og Uddunstningen saaledes forstyrres.

get som Troesartikel at Haren ikke kan lugte; men jeg tillader mig at spørge: hvilken anden Sands angiver da Haren Forskjellen mellem et uforædlet og forædlet ungt Træ eller mellem dette og et ungt Skud af en Ribsstikling, der alle staae blandede mellem hinanden i Planteeskolen? Det er notorisk, at Haren aldrig rører Wiltningen eller Ribsskudet, skjøndt de have saa skuffende Lighed med hverandre. Det er neppe Smagen der leder den; thi den rører ikke Noget uden den afbidder det. Ei heller Synet; thi dens Syn er yderst svagt, og den driver helst sin Udaad om Natten. Lugten maa derfor visseelig ene lede den. Nok — Middelet har jeg Aarsag til at holde probat, og det kan, for sin ringe Bekosteligheds Skyld, anbefales til Prøve mdd Alt, hvad man vil have sikket mod disse Dyr.

c) Træet giver lange, nedhængende Grene. Derfor maa det agtes, at Alleen eller Gangen, det skal danne, ikke anlægges for smal, saa at det kan undgaaes at bortskjære de nedhængende for at faae fornøden Plads til Færdsel, hvilket støder Diet og skader Træet. Dette, at Beie og Gange i Anlæg gjøres brav brede, mærk sig især Begyndere, der saa ofte — for at spare Jord, eller fordi det ikke tages i Betænkning, at Træerne, der udplantes, blive i Tiden større, og da fordrø større Plads — forsee sig heri, og forsilddig maa beklage deres Sparsomhed eller Ukyndighed.

d) Det er af Naturen tilbøieligt til at vove skjævt, buske sig, og giver ikke uden Tvang en rank Stamme. Derfor maa det staae tæt i Forstningen, og siden lidt

efter lidt udtynndes, ikke ved at opgrave de Overflødige — hvorved Skade kunde tilføies Rødderne paa dem, som skulle blive staaende, men ved, uden Skaansel, at affjære ved Roden.

Mod den Svaghed, det tillægges, ikke at kunne om Foraaret taale Frostene, da dets yderste Greenspidser afsvrides — hvilket jeg dog ikke her har bemærket — veed jeg kun som Middel at angive, at man ikke dyrker dette Træ, førend de Andre, hvoraf Anlægget bestaaer, have naaet saadan Høide, at de kunne afgive Skygge.*)

Syld

bør, formedelst sin medicinske Nytte og anden Gavnlighed i Huusholdningen, forundes en Plads paa et Dige eller en Udkant. Ved eller nær Baaningshuset bør det, for sin Sundheden saa skadelige Uddunstning om Natten, neppe taales. Dets Cultur er denne:

*) Saamange af vore Træsarter, som og Rugen, Kaalene, m. Fl. tage om Foraaret Skade af Frostene. Aarsagen er denne: at Solen da begynder at yttre sin oplivende Kraft og sætter derved Gasterne i Bevægelse. Naar stærk Frost derpaa falder, sprænges derved Saftrov og Pores i Planterne, og hvad som varre er, den pludselige Overgang fra Frost om Natten til Solvarme om Morgenens kan Intet i Naturriget fordrage. Man veed jo, at Mennecker og Dyr ved sig brat Afverling paadrage sig Sygdom og Dødelæggelse. Er der derimod sørget for Skygge eller Skjærm mod første Morgensol, vil Luften længere hen paa Dagen, om ikke blive opvarmet, saa dog sat i tempereret Stand.

Et tillavet Beed i Planteskolen tilbækkes med Tang eller Andet, som kan holde Frostene ude. I dette nedstikkes i $\frac{1}{4}$ Alens Afstand, ligesom Piiil, Stiklinger $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ Alen lange; men det paaeses, at nederste Ende, der affkjæres glat, har Dine, hvoraf Rødderne kunne udspringe, og dernæst, at Formeringen skeer saa betids, at Dinene netop staae i Begreb med at ville udflyde; thi senere har Stiklingen tabt sin Kraft, i det mindste en Deel deraf — og dette kan en eneste blid Dag i Begyndelsen af Marts bevirke. — Da Jorden saa ofte paa den Tid er bunden af Frost, vilde jeg, at man, for at forekomme denne Hindring, skulde holde den aaben ved at dække den om Efteraaret. Næste Efteraar er dette villige Træ tjenlig til Udplantning og fordrager siden den meest stedmoderlige Behandling.

End.

Planter af dette skønne Træ — hvorimod intet synes at kunne erindres, uden at det behøver meer end en Menneſkealder for fuldkomment at uddanne sig, — faaes: a) ved med Forsigtighed at opgrave Rødkud, som det saa overflodigt giver naar det stærkt holdes i Uve og har en lang, green- og løvfei Stamme. Disse Rødkud afpukses, hensesættes i Planteskolen og holdes fugtige og rene. Om 2 Aar udplantes de paa det dem bestemte Sted, vore siden villigt, endog udsatte for Blæst, og ere ingenlunde kræsnere. b) ved at gjøre Afleggere af de nær Jorden siddende Grene eller Udfkud. Dette skeer ved tidlig om Foraaret at fikere disse halv

over paa den Side, som vender ud efter — gjøre en Jordybning eller Rende i Jorden og, med en Pind, der har en Krog, befæste dem saaledes, at det, som rager over Jorden og skal udgiøre Stamme, kommer til at staae i opreist Stilling. Om 2 Aar kunne ogsaa disse affjæres fra Moderen og udplantes hvor de ere bestemte til at staae.

Er det om at gjøre at erholde Mængde af Planter, da vil en gammel Lind, naar man nænner at offer den til dette Brug, kunne i Tidens Længde blive Moder til flere Hundrede, for ei at sige Tusinde. Den affauges da ved Juletider*) $\frac{1}{4}$ Alen nær Jorden og vil i paafølgende Sommer afgive en Hærskares Mangfoldighed.

Dette sidste har jeg ikke selv prøvet eller kunnet prøve, af den simple Grund, at der ved min Ankomst her fandtes ligesaa lidt Lind som andre Træer; men seet det — jeg husker ikke hvor — og da jeg har seet det, og da denne Fremgangsmaade finder aldeles Fornuftens Medhold, betænkte jeg mig ikke paa at meddele samme.

For ikke at forbigaae nogen Træsart, i hvis Cultur jeg har erhvervet mig Erfaring, nævnes endnu:

*) For at Naturen kan leynes Tid til, medens Gaesterne staae stille, at belægge Saaret med sit Plaster — om jeg saa tør kalde den Skorpe, der danner sig over det afhuggede Sted — og det overblevne Træ saaledes ikke forbløde sig, naar Rødderne om Foraaret gaar i Arbejde.

Ligustrum og Buffetorn.

De give Diger, om ikke et Slags Bærn, saa dog et pynteligt Udseende — formeres som Piiil og vore meget villigt.

Endelig bemærkes, at dersom det af en eller anden Aarsag ikke har været muligt at faae foransførte Sorter udplantede fra Planteskolen i den for hver især anførte Alder, de ovenstaaende alligevel maae flyttes, gives et større Num; thi ellers vilde de trænge hinanden formeget, og blive uskikede til at staae i fri Land.

Jeg meddeler ingen Veiledning til Frugttræernes Opelskning, over hvilken Materie Fleischer, Mansa, Jacobsen og Bjerregaard have udbredt sig saa nøiagtig, ubforlig og paalidelig, at Intet er blevet mig levnet.

5. Udplantning.

Følgende Regler gjælde for Udplantning:

- 1) Vælg den for hver Træsart meest passende Jordbund og Aarstid.

Saaledes kunne alle her omhandlede Sorter trives i Sand-Mulb, men da i Almindelighed kun en flettere Jord udsees til Skov- eller Plantage-Anlæg, og Jordarterne, især her i Provindserne, ere paa et libet Areal heel forskjellige, bør Jordens Besskaffenhed undersøges og Træerne ikke altfor meget tvinges til at vore paa Steder, der ere deres Natur imod. Saaledes elsker Egen en leret, Ase og Bøg en leer- og kalksandig Bund; Fyr og Gran Sandjord, — den sidste tager endog tiltakke med det, alt andet vrager; Lærke

og Bild-Kastanie i al Slags Jord, kun ikke i Moser og aldeles løs sandig. Birken kan, som et Amphibium, trives paa vaade og tørre Steder, dog passe de sidste den bedst. Ell ynder et mofset, fugtigt Sted, naar kun ikke i de første Aar Vandet staaer over Jorden. Alligevel har jeg bragt den til at vore paa høi, men god Sandmuld. Ubeel trives bedst i Leer-Muld, men arter sig godt endog i rødt Sand, naar det ikke mangler naturlig Fugtighed, og kan, ligesom Gran og Hessel, vore oven paa Ahi, naar kun denne ligger idetmindste et Qvarteer dybt.

Foraarsplantning vilde vist altid være den sikreste og bedste, da Planten vist intet vinder, men taber ved at staae i 3—4 Maaneder eller længere med beskadiget Rod.*) Men, efter den Regel, at af to eller flere uundgaelige Under bør det mindste udvælges, foretrækker jeg Esteraaret til Plantning, af 2 Aarsager: Forst, fordi Luften paa den Aarstid er raa og fugtig og Rødderne derfor ikke staae fare for at frottes under Udplantningen; dernæst, fordi Jorden om Vinteren ved Sneevand i Forening med dens egen Tyngde bringes til, uden Vold,**) at lægge sig om Planternes

*) Thi hvor er det Træ, som ikke skulde være blevet vibragt Gaar under Opgravningen?

**) For den Maade, at træde Jorden fast omkring Træet, naar det er sat, kan jeg ikke noksom advare. Derved afslibes Rødderne deres skjøre Bark, de komme i et unaturligt Leie, og større eller mindre Nabninger blive alligevel ved Træets Rødder, og disse Nabninger blive aldrig fyldte, da den øvre Jord ved Træbningen er bleven fast.

Rødder og at Jorden, som Folge deraf, om Foraaret er fast og altsaa har i sig sin Winterfugtighed og kan ved sin Fasthed holde den tørrende Vaarvind ude.

Hæves derimod disse 2de Under, det første ved at holde, som ret strax skal vises, Planterne overflødig fugtige til de ere komne i Jorden, og det andet ved, strax efter Plantningen at gyde Vand i den Forbygning, der bør være omkring ethvert udplantet Træ, saalænge indtil Jorden har sat sig fast om Træets Rod og udfyldt alle Abninger, da vil det om Foraaret Udplantede altid gaae foran det, som er plantet om Efteraaret eller Winteren; men denne Maade, især den 2den, falder noget vidtløftig og uøisommelig, især i det Store — derfor anbefalede jeg Efteraars-Udplantning.

Fyr og Gran planter jeg derimod først om Foraaret; thi de tabe, som bekjendt, ikke deres Naale om Winteren, og have desaaarsag Saameget, hvori Winden kan fanges, der brækker, slider, ruffer og mishandler dem paa det ynkeligste. Overgangen fra den lune Planteskole til Steder, hvor de staae blotte for Winterstorme vil neppe bekomme dem vel. Ligeledes bør Foraarsplantning foretrækkes paa sibe, fugtige Steder, maaskee og paa Kalk og Kridtbund, da Frosten der vil let drage Planterne op af Jorden — hvortil jeg dog kun slutter mig; thi Kalk og Kridt findes ikke paa mine Enemærker.

- 2) Sørg for at ethvert Slags Træer kommer til at staae samlede og ikke blandede, om endog Bunden er lige beqvem.

Lov- og Naaletræer fordrage ikke hinanden; de første ville kvæle de sidste, og hines Grene ville skrabe og gnide de sidste Stammer, beskadige sidste Mars Klub, og slige uheldigt placerede Naaletræer ville hvert Aar for største Delen have arbeidet forgiæves.

Efter min Formening bør end ikke de tre bekjendte Naaletræ-Arter staae sammen, da Lærken vil herske over Tjyrren, og denne igjen over Granen. Imidlertid skal det, efter Hr. Justitsraad og Forstinspecteur Wiinholdts Udsagn til mig, være et sikkert Middel til at forhindre at Lærken ikke lægger sig mod Tst, det nemlig, at plante Gran hist og her i Lærkepartiet. Granen vil holde Lærken i opreist Stilling.*)

3) Plant kun unge Træer — af den Grund, at man kan faae mere Rod med disse, og Roden er jo det Organ, hvorigjennem Træet skal drage sin mest Næring; og dernæst, fordi et ungt Træ kan vænnes til det, som vilde bekomme det Eldre ilde.

*) At Lærken holder saa ofte mod Tst foranlediges af, at den Kraft, som driver dette Træ til at stude i Hviden, er usforholdsmæssig større end den, der bringer det til at tiltage i Forlighed \propto Stammens Tykkelse. Derfor bliver det af Naturen vejt, let givende efter for udbortes Tryk. Det bøier sig, som Følge deraf for de vestlige og nordvestlige Vinde, som ere de voldsomste og oftest dominerende. Siden beforder Træets egen Tyngde Hældingen, Skjævheden — her i min Plantage til den Grad, at nogle Lærkers Stilling allerede næsten udgjør en 45 Graders Vinkel mod Horizonten. — Gaare vigtigt derfor for Begynderen forud at kjende et Greb, hvorved han kan sikre sig mod slige fortrædelige Tilfælde.

4) Paasee at Planten kommer med sin første Fugtighed igjen i Jorden.

Jeg siger første, thi har Planten, medens den var over Jorden, tabt den, troer jeg ikke at den ved Kunst kan gjengives. Derfor opsætter jeg gjerne Udplantningen til dunkle, taagede Dage, lader den, som udplanter, ikke tage flere op, *) end der kunne blive forbrugte i høist 2 Minutter og, til yderlig Sikkerhed, maae Planternes Rødder dypes i en Spand Vand, som Planteren maa flytte efter sig.

5) Undgaae, saameget muligt, Beskjæ-

*) For ikke at sinke Arbeidet, hensættes Planter, indslaaede i Jord, i Smaabunker hist og her paa Stykket, der skal beplantes, men det maa paaagtes, at Planterne med Forsigtighed fjernes fra hinanden, da deres fjære Rødder saa let kan beskadiges ved Fraskillelsen.

Som denne Materie ikke uvedkommende, maa jeg advare mod at sætte optagne Planter, naar de skulle staae Vinteren over, a) paa Steder, hvor den tidlige Foraarsol kan naae dem, da det ofte hændes, at Jorden, uagtet der gives skønne Solskinsdage, alligevel er bundet af Frost, saa Plantning ikke er mulig. Safterne gaar da i Arbeide og Kraften spildes til Unytte og Skade. b) Klumpviis, der stader aa om Vinteren, ved at Røden tager Mugenhed, Skimmel til sig. bb om Foraaret, ved at Baarvinden trænger ind foroven, da Jorden kun slutter sig ubvendig og der intet er, som kan fylde Kabningerne mellem de flere Træers Rødder. Nei! De bør hensættes i Skygge, ikke i siid Jord, og afsprede i Rab, saa at hver enkelt Rod er saameget dækket, at Luften kan holdes ude.

ring paa Roden og skaan aldeles Top og Hjerte.

Vel maae alle saarede Rodtrevler og Epidser afpubses med en meget skarp Kniv, da ellers Epiren til Raadenhed og Kræft tidlig grundlægges, men alt Sund- og Ubeskadiget maa skaanes paa det onmeste; thi des større Rod, des frodigere Væxt. Er Toppen eller Hjertet ved et Tilfælde blevet beskadiget, da bor enten Planten castreres eller affjæres 1 Tomme over Jorden. For sommes dette, bliver Træet i Tiden kun en Purl, der vel kan give nogle Sidegrene, men ingen rank Hovedstamme.

6) Waag over, at Plantens Rodder, naar de komme i Jorden, igjen faae deres naturlige Leie og Stilling, og at Jorden slutter sig fast om dem.

Derfor maa for alt Pæleroden, hvor denne gives, bringes lige, ikke høiet eller bugtet, i Jorden. Siderodderne maae ligge udbredte og, hvis der plantes om Foraaret, maa efter den Forskrift, som i første Regel foran er givet, rasst paagydes Vand, indtil enhver Aabning mellem Roden og Jorden er udfyldt. Derimod kunne, i kulegravet Jord, 2 à 3 Aars Naaleplanter*)

*) Fyrren er det vanskeligste af alle mig bekendte Træer at dyrke; men den vil lykkes i Jord, der er dens Natur gunstig, naar den udplantes i tidligst Alder. Mine skønneste Fyr vare neppe 2 Sommer høie over Jorden, da jeg udplantede dem. Aarsagen er, at dette Træ saa let forbløder sig. For at faae heel, ubeskadiget Rod med, maa det derfor flyttes tidlig.

og andre, der ei have udlobende Eiderodder, om For-
aaret under behørig foran anbefalet Forsigtighed, udplan-
tes med en Plantepind, ganske som Gron- og Hvidkaal,
og Eftervanding aldeles undgaaes.

7) Hav Die med, at Planten, efter Ud-
plantningen, ikke staaer høiere eller
lavere end den forhen stod.

I første Fald kan det befrygtes, at den aldeles
vil mislykkes, og i sidste, at den vil standses i sin Væxt,
indtil nye Rodder ere udvoksede paa den Deel af Stam-
men, som Naturen ikke bestemte til Rod. Dog kan
 $\frac{1}{2}$ —1 Tomme dybere, efter Plantens Storrelse, ikke
skade.

Udplantes ved alfare Veie Træer, som, fordi der
ingen Beskyttelse kan gives, maae være 5—7 Alen høie
da er Indstemning*) af yderste Vigtighed, for at hver

*) Vandpaagydelse. Jeg har sagt i det Foregaaende, at jeg
forkaster Vanding; jeg bør sige hvorfor: Kunde Vanding
slee saaledes, at ikke blot Hullet, hvori Planten staaer,
men hele det beplantede Terrain blev bragt, som ved
Regn, i en i det mindste $\frac{1}{2}$ Alen dybtgaaende fugtig
Stand, og dernæst saaledes, at Vandingen foregik paa een
Gang, enten Morgen eller Aften, naar Luftens og Van-
dets Temperatur var saa omtrentlig lige, vilde jeg troe,
at Vanding kunde redder mange Planter fra Undergang
og blive et virksomt Middel til at fremme Vegetationen,
men da disse Betingelser vanskeligen kunne opfyldes, især
paa høie Steder, hvor Vanding meest kunde behøves, for-
kaster jeg al Vanding, fordi det større, tørstige Jordmon
udenfor Hullet suger, om et Par Timer, den dette med-
deelte Fugtighed strax til sig, saa Vanding neppe spores, og

Åbning mellem de store Rødder kunne udfyldes med Jord, og Skimmel eller Mogenhed derved afværges, og da vil jeg tilraade, at god kraftig Jord lægges under, over og ved Siden af Rødderne, for at lokke dem til strax at tage fat, hvortil Træet, naar det flyttes i 10—12 Mars Alder, er saa uvilligt.*) Støttestav, hvortil et saadant i Almindelighed bindes, fraraader jeg aldeles: 1) som overflødig; thi er et Træ ikke trængt i sin Ungdom, men har havt et frit Vorested, vil det ikke over Evne lade sig bøje af Vinden, og er det tilbørlig indflemmet, vil det ei heller lade sig røkke. 2) som skadeligt, fordi det Baaud, som befæster Træet til Ståven, maa være enten for fast eller for løst bundet.**)

§ første Tilfælde hindres eller standses Sæfternes Dm-

fordi Vandet, der i Almindelighed er koldere end Luften og Planten, forkjøler denne, og lægger Spiren til Døden, fordi, naar man slipper heldigst, Planten bliver fjælen, saa vant til disse daglige Nip, at den, skjøndt den ikke har nogen sand Nytte deraf, dog ikke kan undvære den, og hvis den, begunstiget af en stærkere Natur, eller ved anden gunstig Omstændighed beholber Livet, dog beholber en sygelig Natur, der altid vil følge den. Rigtigheden heraf har min Erfaring tilfulde bekræftet. Jeg bruger derfor ene Bånding om Foraaret, for at fastne Jorden mellem det udplantedes Rødder.

*) Fordi en fortsat Udvikling hos Rødder, der allerede have fuldkomment udviklede Organer, er ulige mere udsat for Standsning ved Flytning, end den endnu begyndende hos de unge Rødder.

**) Bde Alternativ kan ikke her gives.

løb, til ubodelig Skade, og i sidste gnaves Træstammen mod den tørre Stav, og dette giver Kræft. Ufværges end Gnidningen ved at lægge Mos eller Klude mellem Træet og Staven, sætter denne Belægning dog Raadenhed, da Mosset holder paa Fugtighed og Luften holdes ude. 3) fordi Stokken, ved Neddrivningen, kan skade Rødderne, dem man nu ikke kan see. — Et kun den foran anbefalede Forsigtighed iagttaget, vil et saadant Træ staae ligesaa fast, endog i stærk Storm, som ethvert andet Eldre.

Mergel er et saare fortrinligt Middel til at befordre alle Træers, især de frugt bærendes Væxt. Jeg vil anføre Maaden jeg brugte. Jeg lod grave Huller, $1\frac{1}{2}$ Alen dybe og 3—4 Alen i Tværmaal, belagte disse i Bunden med Græstørst, hvis Græsside blev nedvendt; fyldte nu Hullet med god reen Jord indtil 3—4 Tommer nær Roden; styrkede derpaa et Karfuldt Belling, der bestod af Mergel, vel opløst i Vand, og omrørte det, Hullet nu indeholdt, til alt var blevet vel blandet med hinanden. I denne nu tykkere blevne Belling sættes Træet, der blev holdt i tilbørlig Stilling — saa det hverken kom for dybt eller grundt i Jorden — indtil Jorden havde styrket sig.

Skulde Nogen synes, at flig Dmgangsmaade falder i det altfor Vidtloftige eller Besværlige, da erindre han sig, at: "Hvo Rosen vil plukke maa ei ræddes for dens Torne." Jeg fortryder ingenlunde den Moie, jeg anvendte; thi allerede for nogle Aar siden gave mine Frugttræer, som jeg 13 Aar tid-

ligere havde lagt af Kjerner, fiden forædlet og behandlet paa foran viste Maade, mellem 20 og 30 Tdr. Frugt, og nu skuffer og overrasker jeg selve Kjenderen ved at forevise ham disse Træer, som han troer at være dobbelt saa gamle. Lige fremtryllende Virkning har Mergel, anvendt paa samme Maade, viist paa Graner, der staae i en rødgruset Bakke.

At plante med Klump.

Saaledes kaldes at flytte Træer med Jord, der, som en Torv, hænger fast om deres Rødder. Jeg vnder meget denne Maade til Træer, der ingen Pælerod have, f. Ex. Gran.*) I modsat Fald vil jeg ikke anbefale den, da det er umuligt at bringe Pæleroden lige i Jorden, og derpaa beroer Træets Skjæbne i Fremtiden aldeles. Men i første Tilfælde maa følgende iagttages. Der maa oppebies den Tid om Eftetaaret, da Jorden er vaad og altsaa sammenhængende; Torven maa ikke være forliden — være firkantet og affstukken med en skarp Spade, for ikke at flosse eller stramme Rødderne for meget. De affkaarne eller flossede og udtrukne Rødder maa beskjæres, med et Skraasnit fra inden af ud efter, for at bevirke at de nye Rødder skyde op, holde sig i den øvre og bedre Jord; og det Hul, hvori Klumpen sættes, maa være noget større end denne; ellers ville Rødderne, nemlig de nye, som strax finde et haardt og ubearbejdet Jordsmon for sig, bugte

*) Thi de standses faare ubetydeligt i deres Væxt — og hvilken Fordeel! Gi at bevære, at de aldrig mislykkes.

sig, indvikle sig i hverandre og lægge sig istedet for at flyde ligefrem. Endelig udfylbes Nabningen mellem den faste Jord og Klumpen med løs Jord, der ikke nedtrykkes, men overlades Vintervandet og sin egen Tyngde til Nedbringelse. Det er til Gavn, at denne Klump ligger et Par Sommer bybere, for at Fugtighed deri kan opfanges og samles.

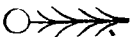
6. Om Trærnes videre Røgt og Tilsyn.

Hertil hører fornemmelig Opmærksomhed mod Trærnes Fiender. Til disse regner jeg:

1) Muldvarpe. Disse flyde gjerne op i de Huller, hvori unge Træer ere plantede, og besværre helst i første Foraar, Sommer og Efteraar; thi da er Jordsmønnen løst og de finde der mindst Modstand. Disse Dyrs Opflugt skade Træet; Rødderne forstyrres, Jorden gjøres løs og aaben for Luftens torrende Indvirkning, og den Deel af Træet, som staaer over Jorden, bliver enten kvalt eller belagt med Jord til en unaturlig Hoide. Mangt et Raad mod disse skadelige Gjester har jeg læst og hørt, men jeg kan i Sandhed forsikre, at ikke et eneste har viist den lovede eller forønskede Virkning. Alligevel er det lykkedes mig at blive disse Dyr strax, ganske og bestandigt quit paa følgende Maade:

Under hvert af slige Muldvarpeflugt ere 2de Gange. I Almindelighed gaaer den ene mod Øst og den anden mod Vest. I hver*) af disse Gange stak jeg, saa-

*) Thi jeg vidste ikke om Dyret var i den østre eller vestre Gang, men derimod at den vilde passere en af dem, og

langt jeg med Tjngrene kunde naae, en Torn af Hyben, Slaaen eller Stikkelsbær, 4—6 Tommer lang, med skarpe Pigger, som vendte mod Hullet f. Ex. som , og trykkede Gangens Nabning brav fast til, for at Tornene ikke skulde lade sig skyde foran Muldvarpen og ingen Nytte gjøre. Jeg vendte Piggene som meldt, for at være des viskere paa at de virkede. Havde Piggene været rettede imod den ventede Muldvarp, da havde denne snart mærket Listen og trukket sig tilbage; men nu derimod fornåm Dyret ikke Piggene førend det var forsildig — det trak sig vel tilbage, men derved tillige Piggene desdybere i sig og gav sig saaledes selv sit Bagesaar. Da jeg ikke, efter at have brugt dette Middel, har sporet Muldvarpe, hverken paa det Sted, hvor det er anvendt, eller andetsteds i Nærheden, troer jeg at have Grund til at slutte, at Dyret derved har fundet sin Død, hvilket er saameget mere antageligt, som det er bekjendt, at en Muldvarp taaler end ikke det mindste Knips paa sin Snude, men doer strax.

2) Harer. Mod disse har jeg Side 213 anpriist et Middel, som idetmindste her har viist sig virksomt.

Blandt de Træer, som blive gnavede af Harer, er ogsaa Granen; men jeg har ikke bemærket at den derved i mindste Maade skades eller forsættes i sin Væxt. Naar Topspidsen bliver afbidt paa en Gran, skyder den flere opretstaaende Stammer. Det kunde synes at

fortsætte sin Udbyggelse saalange det i Terrainet fandt Næring for sig.

disse, paa een nær, der skulde være Hovedstammen, burde affkjæres, men da jeg af Erfaring veed, at Træet voxer lige frodigt enten det har 3 eller 4 Stammer, l er jeg, for at have noget at tiende af, Affkjæringen beroe indtil Granen er voren fra Havernes Bid. Affkjæringen skeer da ved Juletider.

3) *Milbenborrer*. Det er bekjendt hvilken Udelæggelse de anrette. Desto beklageligere derfor, at intet Middel til at hæve et Unde, hvorunder Poppel, og Pilearterne saa frygtelig lide, endnu er udfundet eller rimeligviis vil blive udfundet. Vel kunne de fleste Træer for storstedelen gjenvinde deres forrige Stand, naar de kun een Gang i en Sommer blive berøvede deres Blade; men kommer efter 14 Dages Forløb, hvilket er hændet mig, en ny, ligesaa graadig Slægt, da dræbes slikt anden Gang anfaldet Træ;*) det gaaer i bogstavelig Forstand Krebsgang, efterhaanden visner det fra oven af ned efter, indtil det endelig gaaer ud.

Om Matten gjøre disse Insecter ingen Skade — de flyve og sværme da — men kun om Dagen, da de hensiddet stille, og gnave. Jeg veed derfor ikkun at anbefale, een Gang om Dagen, helst om Morgenens, da de ere meest hungrige, at afryffe Træerne' og dræbe de Nedfaldne.

4) *Muus*. De gjøre de unge Træer, hvis fine

*) Rimelig fordi Gafterne anden og sidste Gang ere stegne, og i Træet, og altsaa anden Gang forløbne til ingen Nytte.

Bark de saameget ynde, største Skade; thi afsnaves Barken med den underliggende Splint rundt om Stammen, da skyder den Deel af Stammen, som er ovenfor det Afsnavebe, neppe meer. Er derimod kun den halve Side af Stammen beskadiget, fører Træet et sygeligt Liv og bliver neppe nogensinde til Biir eller Nytte mere. Men det heldigste er, at disse Dyr kun under Skjul og Dække afsnave Træernes Bark. Holdes derfor Træerne rene for Græs, ved foretagen Rulgravning eller ved Lugning, og for Snee, ved itide at bortkaste den, ere de i fuldkommen Sikkerhed. Er imidlertid af Mangel paa behørig Opmærksomhed Skade skeet, bør Træet afskappes ved Roden, og saaledes, for dette til ingen Nytte har udtomt sin Kraft, bringes til at skyde en ny Stamme.

5) Sneen tilreder ofte paa det ynkeligste endog større Træer; men den gjør ikke Skade førend den falder sammen, under og efter Tøveir og meest om Foraaret, da den kan blive meget haard og vægtig. Men da bliver ogsaa alt Skjævtstaaende brækket og alle uafhængende Grene fløvede fra Stammen. Jeg lod derfor i de første Aar Sneen bortkaste fra Træerne, men da det siden, formødelst Træernes tilvoksende Mængde, ikke blev mig muligt, satte jeg en tyk Stok eller Stottestav til de svage Træer og bandt disse fast til samme, for deels at stivne dem, saa de ikke skulde lade sig bøie, deels for at holde dem i opret Stilling, saa de ikke lagde sig, hvorved de vilde blive brækkede. Til denne Stav bleve ogsaa alle uafhængende Grene opbundne. Buff-

pitene bleve ogsaa samlede med et Halmreeb for Vinter — og alle saaledes behandlede bleve reddede.

6) Stormen farer heelt ulemfældig med saa mange af de ældre Træer; intet Under derfor, at de yngre ogsaa kunne lide under dens voldsomme Anfald. Dog skader Stormen saare lidet paa høie Steder, hvor den falder jevn og bestryger Terrainet i lige Retning; Derimod, naar den kommer ind i lavtliggende Dyknin- ger og møder Modstand af Træer eller Bakker, præller den tilbage, og desværre, ofte imedens et og andet Træ endnu er boiet af dens første Anfald. Dette Contrastod brækker nu Top, nu Green, ofte hele Stammen.

Har saaledes et Træ mistet sit Hjertesked, bør et Andet i næste Efteraar eller Vinter ubsees af de nær- mest siddende Grene, som har størst Høide eller Længde, og de øvrige, som have Anseende af, at de ville kappes med den Udkaarede, bortffjæres. Vel vil det synes i det første Aar, som at Stammen derved vil faae en Bugt, men samme vil i Tidens Længde paa de fleste Arter ganske bortvoxe og forsvinde. Paa Gran og Fyr, som jeg nødig seer berorte med Kniv,*) kunne

*) Imidlertid har jeg, for at udvide mine Indsigter, prø- vet paa at affjære Graner, der vare 1—1½ Alen høie, nær Jorden, og ladet dem alene beholde de nederste Gre- ne, og disse Graner ere nu ligesaa høie, ranke og fro- dige, som dets Naboe, der forbleve urørte. Parken finder sig ogsaa ret godt i samme Behandlingsmaade, men Fyrren aldeles ikke.

slige Uheld rettes ved i Forstningen af Marts at afpille Knopperne paa de Grene, som efter foranstaaende Anvisning ellers skulde have været affkaarne, og lade kun den Green, som udvælges til Topskud, og som helst maa vende mod Syd, beholde sine.

Efterseer man sine Plantninger — men det maa være strax efter Stormen — kunne alle de Fyr, hvis Stammeskud ere afbrækkede, reddes ved at sammenbinde dem med Skinner, ligesom Been- og Armbrud behandles af Chirurgen. *) Om Efteraaret har Fyren ganske forvundet sin Skade og, naar Skinnerne da borttages, kan ikke det skarpeste Syn opdage Skaden. Men der maa ikke toves med Curen, at Træet ikke skal forbløde sig og en Skorpe sætte sig paa det afbrudte Sted. Med lige Held har jeg anvendt denne Cuurmethode paa andre Træer.

7) Tyve. En paalidelig Vægter, en sikker Hund, der holdes indelukt i Nørke om Dagen og først om Aftenen lades løs, er uden tvivl det Bedste til at bortskrække disse.

Men af Mangel paa tilbørlig Indsigt, ofte af utidig Omhed, kan man selv skade sine Plantninger paa flere Maader. Af disse udhæver jeg:

*) Fyren er fremfor noget andet Træ udsat for dette Uheld. Dens Skud er efter sin Længde for tungt, og dens lange Naale tilbyde for Vinden en uforholdsmæssig stor Flade at virke paa. Indtræffer Storm, med Kastervinde, strax efter at det har affkudt, da dets svage Skud endnu ikke er gaaet over til fast, seigt Veed, kan det umuligt beståe.

a) Opsnidning 3: at affjære alle paa Stammen udvorne Grene og lade den kun beholde nogle i Toppen. Foruden at slikt Indgreb i Naturens Ækonomie støder den Kyndiges Die, straffer det sig derved aa. at Naaletræerne forbløbe sig og gaae ud, hvor frodig en Vert de end staae i; bb. at Træet, derved at dets Sæster, som tilhorte de affkaarne Grene, nu drives op i Toppen, faaer en unaturlig Vert, saa Hoide og Tykkelse kommer til at staae i Misforhold til hinanden. Derfor lade sliige Træer sig i Tiden boie over Evne og brækkes af Binden, der ene virker paa deres Top. Bedstest derfor at overlade dette med Mere til Naturen. Ene den vil ramme rette Tid og rette Maade.

b) Mangel paa betimelig Udluftning 3: at det forsømmes i Tide at borttage de overflødige Træer. Det falder tungt, smertes, at skille sig ved det, som man efter saamegen Møie endelig faae tilveiebragt, — dog — skeer det ikke, vil det angres, ofte naar det er for sildig.

Uf alle mig bekendte Sorter, kunne Naaletræer taale at staae tættest — ja behøve det for at Grenene, der give Knaster, itide kunne affalde; Granen fordrer det endog, og slyder først rigtig, naar dens egne og Naboernes Grene ganske dække Jorden, saa at man kun med største Anstrængelse kan glide sig igjennem.*)

*) Harsagen dertil er, at deres Rodder ligge saa øverlig 2—4 Tommer i Jorden — og derfor behøve Skygge for at holde paa Dug og anden Fugtighed, som ellers vilde bortdunste.